

Wybrane zaburzenia psychiczne u dzieci i młodzieży

Dr n. med. Iwona Patejuk-Mazurek

CZP MSCZ w Pruszkowie

APS Warszawa

Klinika Psychiatryczna WUM

Co trapi nasze dzieci?

- Rozpowszechnienie zaburzeń psychicznych w populacji dzieci i młodzieży ok. 13% (Polanczyk, 2015)
- Nasilenie wymagające interwencji 7-10%
- Odsetek wyższy w środowiskach niekorzystnych (bieda, uzależnienia, wykluczenie społeczne, wychowanie w instytucji)
- Częstość występowania wzrasta od dzieciństwa, maksymalne rozpowszechnienie w okresie dorastania (Verhulst, Koot, 1995)

Zasadnicze obszary zaburzeń

- Zachowania niedostosowane społecznie, niszczyielskie, agresywne (eksternalizacyjne): 3-5%

Częściej dotyczą chłopców, ostatnie lata, wzrost u dziewcząt.

- Zaburzenia lękowe i nastroju (internalizacyjne); 2-5%

Częściej dotyczą dziewcząt.

- Problemy i zaburzenia psychiczne związane z chorobą somatyczną lub niepełnosprawnością: 1-3%
- Całościowe zaburzenia rozwoju (spektrum autyzmu, z postaciami łagodnymi): do 1,5%

W czym może pomóc nauczyciel?

- Wywiad – za zgodą rodziców
- Forma – dowolna (rozmowa osobista, pisemna – list, opinia, kwestionariusz...)
- Przedmiot wywiadu – zachowanie pacjenta w klasie i podczas przerw, możliwości poznawcze, trudności w funkcjonowaniu, relacje z rówieśnikami, czas pojawienia się zmian w zachowaniu, długość ich trwania
- **UWAGA!**

Uczeń może w klasie pełnić określoną rolę, np. słabego ucznia, błazna, przywódcy, buntownika. Łatwo wtedy o pominięcie cennych informacji i postrzeganie ucznia przez pryzmat takiej roli.

Zaburzenia zachowania

- Utrwalone zachowania antyspołeczne, agresywne lub buntownicze.
- Wpływają negatywnie na rozwój dziecka lub adolescenta, jego rodziną i otoczenie.
- Powodują łamanie praw innych ludzi i norm współżycia społecznego.
- Zachowania te znacznie przekraczają normy dla danego wieku i kręgu kulturowego.
- Skrajne formy – zachowania przestępcze, konflikty z prawem.

Są niespecyficznym czynnikiem ryzyka rozwoju niemal wszystkich schorzeń psychicznych.

Zaburzenia zachowania

Chłopcy

- 2-16%
- Częściej rozpoznanie w młodszym wieku
- Przeważają zachowania agresywne, w tym agresja fizyczna

Dziewczęta

- 1-8%
- Podobne proporcje w okresie dojrzewania
- Przeważają – drobne kradzieże i prostytucja
- Agresja pośrednia, słowna, ostracyzm, niszczenie więzi w relacjach

- w dorosłości – u 1/3 z nich rozwinię się osobowość antyspołeczna
- częściej w dużych miastach, jak na wsi
- chłopcy do dziewcząt – 5:1 → 3,2:1

Zaburzenia zachowania – etiologia

Czynniki biologiczne:

- Powikłania okresu ciąży (np. zakażenia) i okresu okołoporodowego
- Wczesna separacja
- Zespół nadpobudliwości psychoruchowej
- Niższy iloraz inteligencji
- Specyficzne zaburzenia rozwoju umiejętności szkolnych (dysleksja, dysgrafia, dysortografia...)
- Przewlekłe choroby

Dodatkowo: temperament, niska tolerancja frustracji, impulsywność, zaburzenia ekspresji emocji i interpretacji kontekstu społecznego

Czynniki rodzinne:

- Sposób wychowania (brak konsekwencji, nadmierna sztywność, kary cielesne, niedorzeczne kary, brak aktywności w rodzinie)
- Złe warunki socjalne
- Niskie wykształcenie rodziców
- Maltretowanie fizyczne, psychiczne, seksualne
- Konflikt między rodzicami, rozwód
- Konflikty w prawie w rodzinie
- Uzależnienia i choroby psychiczne w rodzinie
- Słabe wsparcie i komunikacja z dzieckiem, brak zainteresowania nim

Zaburzenia zachowania – etiologia

- Rozpowszechnienie: chłopcy 2-16%, dziewczęta 1-8%, utrwalone zachowania antyspołeczne, agresywne lub buntownicze.
- Wpływają negatywnie na rozwój dziecka lub adolescenta, jego rodzinę i otoczenie.
- Powodują łamanie praw innych ludzi i norm współżycia społecznego.
- Zachowania te znacznie przekraczają normy dla danego wieku i kręgu kulturowego.
- Skrajne formy – zachowania przestępcze, konflikty z prawem.

Są niespecyficznym czynnikiem ryzyka rozwoju niemal wszystkich schorzeń psychicznych.

Zaburzenia zachowania – diagnoza

- Konieczne jest stwierdzenie trwałego wzorca zachowań (anyspółecznych, agresywnych lub buntowniczych)
- Wzorzec ten przekracza znacznie normy charakterystyczne dla wieku
- Jest powtarzalny – min. przez przynajmniej 6 miesięcy.

Formy wg klasyfikacji ICD -10:

- Zaburzenie opozycyjno-buntownicze
- *Zaburzenia zachowania ograniczone do środowiska rodzinnego*
- *Zaburzenia zachowania z nieprawidłowym procesem socjalizacji*
- *Zaburzenia zachowania z prawidłowym procesem socjalizacji*

Poważne zaburzenia zachowania (wg DSM-V „właściwe”)

Zaburzenia zachowania (z.z.) – diagnoza

Zaburzenie opozycyjno-buntownicze

- Łagodniejsza lub wczesna forma z.z.
- Typowe objawy: wybuchy złości, kłócenie się, nieprzestrzeganie reguł społecznych, stałe obwinianie innych, gniewny i niechętny afekt, złośliwe i mściwe zachowanie, używanie obscenicznego języka. Aktywne przeciwstawianie się prośbom dorosłych, niechęć do współpracy i opór wobec autorytetów, celowe dręczenie innych, bunt ma charakter prowokacyjny.

UWAGA!

Występuje w stosunku do osób, które dziecko dobrze zna!

Zaburzenia zachowania (z.z.) – obszary objawów

1. **ZACHOWANIA AGRESYWNE**, które powodują zagrożenie fizyczne lub wyrządzają krzywdę innym ludziom lub zwierzętom.

Kwalifikują się do nich:

- tyranizowanie, grożenie, zastraszanie innych,
- częste inicjowanie walk fizycznych,
- używanie broni, mogącej powodować poważne fizyczne uszkodzenia,
- okrucieństwo fizyczne wobec ludzi i /lub zwierząt,
- dokonywanie kradzieży bezpośrednio od ofiary (wymuszanie, kradzieżekieszonkowe i inne),
- świadome branie udziału w podpaleniu z intencją spowodowania poważnej szkody,
- świadome niszczenie cudzej własności.

Zaburzenia zachowania (z.z.) – obszary objawów

2. OSZUSTWA LUB KRADZIEŻE, do których zalicza się:

- włamania do domu, budynku lub samochodu,
- kłamstwo w celu uniknięcia zobowiązań lub uzyskania określonych dóbr,
- kradzież rzeczy o większej wartości bez konfrontacji z ofiarą

3. POWAŻNE ŁAMANIE ZASAD, NORM, REGUŁ, NAKAZÓW I PRAW:

- przebywanie wbrew zakazom rodziców poza domem rodzinnym w nocy przed 13 r. ż.,
- ucieczka z domu bez zamiaru powrotu,
- wagarowanie (częste).

Zaburzenia zachowania – ICD-10

- **Zaburzenia zachowania ograniczone do środowiska rodzinnego** są całkowicie lub prawie całkowicie ograniczone do środowiska rodzinnego albo do interakcji z członkami rodziny. Mogą występować kradzieże w domu, zachowania destrukcyjne jak łamanie zabawek, niszczenie ubrań, uszkodzanie mebli, przemoc wobec członków rodziny i celowe podpalenia ograniczone do domu rodzinnego
- **Zaburzenia zachowania z nieprawidłowym procesem socjalizacji**
To kombinacja całościowego zaburzenia dyssocjalnego lub agresywnego z globalnie nieprawidłowym związkiem dziecka z innymi dziećmi. Zaburzone relacje rówieśnicze przejawiają się izolacją od innych dzieci, odrzuceniem, niepopularnością, brakiem bliskich przyjaciół, empatycznych związków z innymi członkami tej samej grupy wiekowej. Relacje z dorosłymi cechują się rozdźwiękiem, wrogością i urazami.

Zaburzenie najbardziej widoczne jest w szkole

Zaburzenia zachowania – ICD-10

- **Zaburzenia zachowania z prawidłowym procesem socjalizacji**

To utrwalone występowanie zachowań dys socjalnych lub agresywnych, które występuje u dzieci raczej dobrze zintegrowanych z grupą rówieśniczą.

Cechą różniącą jest obecność właściwych, trwałych przyjaźni z rówieśnikami. Relacje z dorosłymi stanowiącymi autorytet są raczej złe, ale mogą zachodzić dobre relacje z innymi osobami. Często zaburzenie najwyraźniej ujawnia się poza domem rodzinnym, a jego ograniczenie do szkoły potwierdza rozpoznanie.

Zaburzenia zachowania – postępowanie

- Poznać i zrozumieć przyczyny występowania objawów.
- Dobrze poznać środowisko rodzinne dziecka, atmosferę jego domu, dotychczasowe doświadczenia życiowe i ocenić, które z aktualnie przeżywanych sytuacji są dla dziecka szczególnie trudne.
- Wyjaśnić jak dziecko odbiera i przeżywa swoją sytuację w domu i szkole.

Każde dziecko musi być oceniane indywidualnie i w stosunku do każdego z nich należy zastosować inne metody oddziaływania wychowawczego w zależności od jego wcześniejszych doświadczeń i aktualnej sytuacji.

- Jeśli dziecko uświadamia sobie swój problem → analiza tego problemu i próba wspólnego rozwiązania.
- Jeśli problem jest nieświadomie manifestowany → szczegółowa analiza postaw osób dorosłych i ustalenie ewentualnych błędów popełnionych w stosunku do dziecka (przyczyna zachowań dziecka).

Zaburzenia zachowania – postępowanie

- Kompleksowe – szkoła, rodzice, służba zdrowia, służby społeczna, sądownictwo, policja.
- Rozpoczęte jak najwcześniej – etap z.opozycyjno-buntowniczego.
- Praca z dzieckiem nad nauką rozwiązywania problemów i innymi sposobami radzenia sobie z impulsywnością, gniewem.
- Krótkoterminowe programy uczące rodziców modyfikacji trudnych zachowań dzieci (treningi rodzicielskie), np. ustalanie i egzekwowanie reguł, pozytywne wzmocnienia, monitorowanie zachowań.

Nieodzownym warunkiem powodzenia sukcesu wychowawczego jest zrozumienie, że dziecko z zaburzeniami zachowania nie jest dzieckiem złym, lecz dzieckiem, które ma trudności w kierowaniu swoim postępowaniem. Narzuca to konieczność pomocy, nie represji i karanía.

Depresja i depresyjność

- Brak markerów
- Ocena subiektywnych doznań (objawy) i ich wpływu na funkcjonowanie – u dzieci trudne ze względu na brak introspekcji i zdolności nazywanie przeżywanych emocji
- Obserwacja zachowania spontanicznego, reakcji na zachowania osoby badającej oraz informacje od opiekunów

Depresja i depresyjność - grupy objawów

1. Obniżenie nastroju – objaw podstawowy
2. Obniżenie poziomu aktywności ogólnej
3. Lęk
4. Autodestrukcja

Ad. 1 Obniżenie nastroju

- Smutek, osowienie, płaczliwość, brak ekspresji radości i przyjemności, od ok. 7 r.ż. – nuda, rozpacz (anhedonia). W okresie pokwitania – szczególnie ważne – zmienność nastroju

Depresja i depresyjność - grupy objawów

Ad. 2. **Obniżenie poziomu aktywności ogólnej**

- ruch, zabawa, (1-5r.ż)
- nauka szkolna, (6-12r.ż.)
- nauka, aktywność społeczna (powyżej 12r.ż.)

Ad. 3. **Lęk**

- charakter uogólnionego, bezprzedmiotowego niepokoju,
- somatyzacje – bóle głowy, brzucha, złe samopoczucie
- w okresie dorastania – skupienie na przyszłości, poczucie braku perspektyw życiowych, przewidywanie niepowodzeń

Depresja i depresyjność - grupy objawów

Ad. 4. **Autodestrukcja**

- u dzieci rozpoznaje się najwcześniej w 6-8r.ż. – gdy pojawia się świadomość śmierci (zachowania ryzykowne raczej niż decyzje intelektualne)
- od okresu dorastania – związane z depresją fantazje o odebraniu sobie życia, nawracające myśli na ten temat (ruminacje) oraz zamach samobójcze, też samookaleczenia.

Depresja i depresyjność

- Ropowszechnienie – trudne metodologicznie; badacze w Polsce – różne wyniki – od 1,7% do 14,2%, częściej w populacji starszej młodzieży,
- Objawy depresyjne były często początkiem schizofrenii
- U chłopców (poza obniżonym nastrojem) – nadmierna męczliwość, objawy psychosomatyczne, zaburzenia zachowania.
- U dziewcząt – spowolnienie psychoruchowe, płaczliwość, wysoki poziom lęku, myśli i próby „S”.

Depresja i depresyjność - przyczyny

- **Predyspozycja genetyczna** (choroba afektywna jednobiegunowa)
- **Powiązanie z chorobami somatycznymi** (poważne i zagrażające życiu)
  - jako efekt dysfunkcji somatycznej i może wyprzedzać ujawnienie się choroby somatycznej (np. choroby mózgu), osłabienie i brak aktywności związane z chorobą.
  - wpływ depresji na wystąpienie zaburzeń somatycznych (np. obniżenie odporności)
- **Stres i trauma** – (psychiczna i społeczna we wczesnym dzieciństwie – reakcja depresyjna, potraumatyczne zaburzenia osobowości)

Depresja i depresyjność

- przyczyny

- **Deprywacja potrzeb** – (szczególnie potrzeby przywiązania, trauma wewnątrzrodzinna; obraz jak w depresji wczesnego wieku)
- **Trauma wykorzystania i złego traktowania** – (przez członków rodziny, też zaniedbywanie stymulacji rozwoju, bezpiecznej więzi)
- **Przewlekły stres** - (dotyczy szczególnie dzieci niepełnosprawnych; osiągnięcia mniejsze niż potencjał i oczekiwania otoczenia poprzez ograniczony dostęp do stymulacji rozwoju)
- **Kryzysy rozwojowe** - (np. depresja anaklityczna, okres dojrzewania – hormony, wzrost, myślenie abstrakcyjne, role społeczne, plany zawodowe)

Depresja i depresyjność - obraz kliniczny

Depresja młodzieńcza wg Kępińskiego

Postacie depresji	objawy
Apatyczno – abuliczna	Bierność, brak radości, uczucie pustki, nudy i braku sensu, okresowe zachowania impulsywne
Buntownicza	Przerysowanie młodzieńczych zachowań buntowniczych i agresywnych, poczucie mniejszej wartości, brak wiary w przyszłość
Rezygnacyjna	Brak wiary w siebie, brak planów życiowych, poczucie oczywistości i pesymistyczne spojrzenie na własną przyszłość
Labilna	Zmienność nastroju i zachowania samobójcze w okresach jego obniżenia

Depresja i depresyjność

Obraz depresji młodzieńczej

Depresja „czysta”	Depresja z rezygnacją	Depresja z niepokojem	Depresja hipochondryczna
Obniżenie nastroju, obniżenie napędu, nieokreślony lęk i lęk przed przyszłością	→	→	→
	Niewydolność w nauce, poczucie bezsensu życia, myśli, tendencje i próby „S”	Zmienność nastroju, autodestrukcyjne zaburzenia zachowania	Somatyczne manifestacje lęku i hipochondryczna koncentracja na ciele

Depresja – choroba afektywna jednobiegunowa (ICD-10)

- **nastrój depresyjny**
- **anhedonia**
- **anergia**

- negatywna samoocena
- poczucie winy
- myśli samobójcze
- zaburzenia funkcji poznawczych
- obniżona aktywność
- zaburzenia snu
- apetyt i masa

Do rozpoznania depresji niezbędne są co najmniej

dwa główne objawy

i **co najmniej dwa dodatkowe**, zaś utrzymywanie się takiego stanu nie może być krótsze niż

dwa tygodnie

Depresja – choroba afektywna jednobiegunowa

- Wg ICD-10 kryteria, jak dla osób dorosłych.
- Wg DSM- V:osiowy objaw zaburzenia to często nastrój dysforyczny, z dominującymi emocjami gniewu, złości i rozdrażnienia, a nie nastrój depresyjny

Rozpowszechnienie:

- W wieku przedszkolnym: 1-2% dzieci
- Wiek szkolny: 1/10 dziewczynek i 1/20 chłopców/rok
- Nie ma badań epidemiologicznych nowych
- Ważne info od osób często obcujących z dzieckiem (nauczyciele)

Depresja – choroba afektywna jednobiegunowa

- **Odmienności u dzieci:** rzadko obwinianie się, myśli „S”, trudności w podejmowaniu decyzji. Często brak chęci do zabawy. Często objawy somatyczne – bóle głowy, brzucha, nudności
- **U młodzieży** (oprócz drażliwości) – silne wahania i reaktywność nastroju, wycofanie społeczne, kontakty interpersonalne → internet i portale społecznościowe, poczucie znudzenia, zab.snu i łaknienia.
- **Przyczyny somatyczne** (np. niedokrwistość), też zejście używania SPA (amfetamina, dopalacze), przewlekłe palenie marihuany i jej pochodnych

Depresja – leczenie nefarmakologiczne

- Uwzględnianie uwarunkowań rozwojowych i rodzinnych (np. separacja nastolatka)
- Wpływ na system rodzinny
- Psychoedukacja i wsparcie psychospołeczne łagodzące stresy środowiskowe
- Aktywność fizyczna
- Psychoterapia – głównie CBT (behawioralno-poznawcza)

Używanie substancji psychoaktywnych

- Alkohol i tradycyjna pula narkotyków, jak np. heroina czy kokaina.
- Coraz częściej domowa produkcja, np. z leków kupionych legalnie w aptece.
- Najbardziej niebezpieczna jest nie tylko sama substancja czynna powstająca w trakcie obróbki, ale wytrącający się np. mangan, który odkłada się w mózgu i powoduje nieodwracalne dla zdrowia skutki

Co gorsza, toksykolodzy „działają po omacku”. Wiedzą, co robić, gdy ktoś przedawkuje kokainę, ale często czują się bezradni wobec wyprodukowanych przez kogoś wynalazków.

Uzależnienie od substancji psychoaktywnych

- **Złożone zaburzenie funkcjonowania CUN** charakteryzujące się utratą kontroli nad poszukiwaniem i przyjmowaniem substancji uzależniającej oraz ryzykiem nawrotu nawet po długim okresie abstynencji
- **Proces (chorobowy) chroniczny** z okresami nawrotów i remisji (abstynencji), wymykający się spod kontroli i całkowicie dominujący nad zachowaniem

Badanie ESPAD 2015 – picie alkoholu → trend spadkowy u chłopców, ale wzrost u dziewcząt. 83% przynajmniej raz piło w ciągu życia (15-16lat) i 96% w wieku 17-18lat. W ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem używało – ponad 50% młodszych i 82% starszych.

Głównie – piwo.

Kryteria uzależnienia wg ICD-10

- Silne pragnienie przyjmowania substancji lub poczucie przymusu
- Trudności kontrolowania (rozpoczęcia, zakończenia, ilości)
- Fizjologiczne objawy odstawienia przy przerywaniu lub zmniejszeniu ilości przyjmowanej substancji, albo używanie jej lub podobnej w celu zmniejszenia lub uniknięcia objawów odstawiennych
- Tolerancja – większe dawki do tego samego efektu
- Narastające zaniedbywanie innych źródeł przyjemności lub zainteresowań, więcej czasu poświęcanych na zdobywanie, przyjmowanie lub odwracanie następstw jej działania
- Przyjmowanie substancji pomimo szkodliwych następstw

Zjawiska w uzależnieniu

- **Zależność psychiczna** - potrzeba częstego lub stałego *przyjmowania substancji* celem powtórzenia poprzednich przeżyć związanych z jego przyjęciem
- **Zależność fizyczna** – stan biologicznej adaptacji wobec *przyjmowania substancji* , bez którego organizm nie może prawidłowo funkcjonować (bo zaprzestanie powoduje wystąpienie zespołu abstynencyjnego)
- **Tolerancja** – powtarzanie przyjmowania tej samej dawki daje coraz słabszą reakcję i uzyskanie tego samego efektu wymaga stałego zwiększania dawki.

Przyczyny uzależnienia

- **biologiczne** – genetyczne (predyspozycje, wyższa tolerancja, markery biologiczne- niski P300, aktywność dehydrogenaz)
  - neuroprzekaźniki (aktywacja ukł. opioidowego i przewodnictwa dopaminergicznego - pobudzenie ukł. nagrody, obniżenie poziomu serotoniny w mózgu,)
- **społeczne** – czynniki kulturowe, rodzina
- **psychologiczne** – dojrzałość emocjonalna, zaburzenia zachowania i osobowości (hipoteza redukcji napięcia, wygaszania reakcji stresowej), niwelowanie obj. depresji

Alkohol, odmienności u dzieci i młodzieży

- Różnice neurobiologiczne – inna tolerancja na alkohol → większa wrażliwość na upośledzenie funkcji poznawczych
  - mniejsza wrażliwość na zaburzenia funkcji ruchowych czy awersyjne działanie alkoholu („mocna głowa”; zespół abstynencyjny jest rzadki)
- Uzależnieniu sprzyja dostępność, brak awersyjnych efektów, picie w celach towarzyskich

SPA - wzorce używania u dzieci i młodzieży

- **Faza eksperymentalna** – ciekawość, ryzyko, podniecenie, funkcjonowanie nie jest upośledzone, choć mogą być niebezpieczne skutki, używanie samemu, w grupie, okazyjne, rzadko aktywne zdobywanie.
- **Faza socjalna** – akceptacja grupy rówieśniczej, pożądane i oczekiwane zmiany stanu psychicznego, używanie związane z sytuacjami ryzykownymi, w grupie, rzadko aktywne zdobywanie.
- **Faza prodromalna** – radzenie sobie z negatywnymi emocjami, traumatycznym przeżyciem, używanie w samotności, aktywne poszukiwanie, upośledzone relacje, ale rzadko szuka pomocy.
- **Faza używania szkodliwego** – używanie to podstawowa forma rozrywki i spędzania czasu, radzenie sobie ze stresem i trudnościami, funkcjonowanie zaburzone i podporządkowane używaniu, przyjmowanie pomimo negatywnych konsekwencji, unikanie dotychczasowych relacji z obawy przed zdemaskowaniem.
- **Faza uzależnienia** – używanie kompulsyjne, utrata kontroli, rozwój tolerancji, zaburzenie funkcjonowania i zmiana osobowości, aktywne zdobywanie → konflikty z prawem, zachowania ryzykowne

Nowe substancje psychoaktywne

„Dopalacze” – „nowe narkotyki”, „nowe substancje psychoaktywne” – to produkty zróżnicowanym składzie,

- Działają na OUN w podobny sposób do dotychczas znanych narkotyków.
- Pozyskiwane są z roślin (np. o charakterze halucynogennym jak muchomory, pokrzyk wilcza jagoda, kaktusy, czy ze skóry jadowitych gadów i płazów) lub są to związki chemiczne (na bazie legalnych, dostępnych bez recepty leków z pseudoefedryną, kodeiną).
- Ze względu na nieznaną skład - zdarzają się przypadki śmiertelne albo głębokiego uszkodzenia układu nerwowego już po pierwszej dawce.
- Od pewnych substancji można się uzależnić szybciej niż od starych narkotyków. Ich zażywanie powoduje „gateway effect” – sięganie po coraz bardziej uzależniające substancje.

Marihuana

- **Marihuana** –wpływ na rec. D w OUN, co w konsekwencji powoduje zniekształcone postrzeganie rzeczywistości zaburzenie koordynacji ruchowej zaburzenie logicznego myślenia problemy z pamięcią
- Powoduje objawy abstynencyjne (rozdrażnienie, zaburzenia snu i łaknienia, apatia, bóle głowy).
- **Syntetyczna marihuana** to bardzo niebezpieczny narkotyk zaliczany do dopalaczy. Susz dowolnej rośliny spryskuje się roztworami syntetycznych kannabinoidów, co znacznie zwiększa siłę oddziaływania substancji.
- Objawy niepożądane: poczucie odrealnienia, halucynacje, utrata kontroli nad swoimi zachowaniami, agresja, zaburzenia czynności serca, nagły skok ciśnienia, ekstremalne pobudzenie, niekontrolowane ruchy ciała, drgawki, wymioty.
- Nie można jej wykryć za pomocą testów na obecność narkotyków.

Substancje psychoaktywne – konsekwencje uzależnienia

- Szkody zdrowotne – zdrowie somatyczne,
- Szkody psychiczne – zaburzenia psychiczne w czasie intoksykacji i przetrwałe,
- Zwiększone ryzyko samobójcze,
- Szkody społeczne – utrata relacji, bezdomność,
- Szkody zawodowe – praca, szkoła,
- Konsekwencje prawne,
- Gorsze funkcjonowanie,
- Obniżenie poziomu i jakości życia...

...bagaż na całe życie

Zachowania samobójcze u młodzieży

- Okres dojrzewania – „normatywny kryzys tożsamości”
- Intensywne przemiany biologiczne, psychologiczne i społeczne → zmiana wyglądu zewnętrznego, kształtowanie się orientacji płciowej i poczucia własnej wartości
- Ok. 1/3 adolescentów rozwija się burzliwie i nieharmonijnie
- Typowe: postawy buntu, negacji norm i autorytetów, prowokacje, konstatacje, dążenie do inności, szukanie sensu życia

Nierozwiązane w okresie adolescencji konflikty i problemy → przyczyna zaburzeń zachowania, agresji, ucieczek z domu, prób „S”, uzależnień.

Zachowania samobójcze u młodzieży

- **Myśli samobójcze**, inaczej **myśli suicydalne** (z ang. *suicidal ideation*, od łac. *suicidium*, samobójstwo) – objaw psychopatologiczny definiowany jako występowanie u danej osoby myśli związanych z chęcią odebrania sobie życia.
- Chęci odebrania sobie życia mogą mieć różne nasilenie, począwszy od zwiewnych myśli samobójczych bez tendencji do ich realizacji (bez tendencji samobójczych) aż po myśli samobójcze, którym towarzyszy plan samobójczy z ugruntowanym i silnym zamiarem jego realizacji.

Zachowania samobójcze u młodzieży

- **Próba samobójcza** (ang. *suicidal attempt* albo *non-fatal suicidal attempt*) – samodzielnie podjęte i potencjalnie śmiertelne działanie, którego intencją było doprowadzenie do własnej śmierci, jednak wskutek którego do owej śmierci nie doszło
- Zgodnie z terminologią medyczną, podjęte przez osobę działania, którym nie towarzyszyła intencja samobójcza, bez względu na skutek, nie są określane mianem próby samobójczej
- **Samobójstwo** – intencjonalne odebranie sobie życia.

Uwarunkowania samobójstw u młodzieży

- Samobójstwo to podstawowa przyczyna zgonów młodocianych
- Ostatnie dziesięciolecia – na świecie – nawet 3-krotny wzrost ilości

Czynniki:

- Płeć, wiek, rasa, miejsce zamieszkania, szkoła, patologia rodziny (w tym depresja u rodziców, nadużywanie przez nich SPA)
- 2016r. – osób po próbach „S” **3,5x więcej** niż samobójstw (372, wiek 12-18 lat)
- 2017r. – **5x więcej** (587, wiek 12-18lat)

Uwarunkowania samobójstw u młodzieży

Próby „S” u osób nieleczonych psychiatrycznie związane z:

- zespołami depresyjnymi (głównie dziewczęta),
- nadużywaniem SPA (głównie chłopcy)
- zaburzeniami zachowania

U leczonych psychiatrycznie najczęściej z powodu:

- schizofrenii
- depresji

„Znaki ostrzegawcze” i czynniki ryzyka „S”

- Wzmianki o „S”, śmierci, poczuciu bezsensu życia, bezradności (werbalne i niewerbalne)
- Zmiany zachowania (np. rozdawanie swoich cennych rzeczy, izolowanie się od innych, zaniedbywanie wyglądu, określony typ muzyki, agresja jawna lub tłumiona)
- Wcześniejsze zachowania impulsywne, próby „S”, samouszkodzenia
- Obecność zaburzeń psychicznych – depresja, schizofrenia, zaburzenie osobowości, nadużywanie SPA
- Trudna sytuacja życiowa (np. konflikty w rodzinie, samotność, doświadczanie przemocy, niepowodzenia szkolne, odrzucenie przez osobę znaczącą, utrata kogoś lub czegoś)
- Zaburzenia psychiczne i samobójstwa w rodzinie.

Wybrane zaburzenia psychiczne u dzieci i młodzieży

Dr n. med. Iwona Patejuk-Mazurek

CZP MSCZ w Pruszkowie

APS Warszawa

Klinika Psychiatryczna WUM